

APSŪDZĪBA UN TĀS GROZĪŠANA IZTIESĀŠANĀ INCRIMINATION AND THE MODIFICATION OF INCRIMINATION IN HEARING

Arita Upīte

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, aritaupite06@inbox.lv, +371 28661274

Rēzekne, Latvija

Zinātniskā vadītāja: **Iloņa Bulgakova**, Dr.iur., asociētā profesore

Abstract. *The author of the research provides the explanation of the concept of criminal proceedings, its content, explores and analyzes the possibilities of amending the incrimination in court hearing process and its application in practice by studying and analyzing the legal literature, legal regulation and practice materials. Researching the Criminal Proceedings Law paragraphs 461 and 462 application in practice, the author has identified that public prosecutors, amending the incrimination in court hearing process, often indicate only the paragraph, without pointing the way the incrimination was amended, which does not allow to draw a conclusion if the way of incrimination amending has been understood correctly, as well as the incrimination amendment is used to clarify the incrimination and correct misspelling mistakes that have been made. The author of the research makes suggestions for improvement of mentioned regulations, because the incrimination must provide full understanding of its essence, without searching for additional explanations in criminal case materials.*

Keywords: *Indictment, accused, decision, procuratur, modification of incrimination*

Ievads

Latvijas Republikas Kriminālprocesa likuma 7. panta pirmā daļa nosaka, ka apsūdzības funkciju kriminālprocesā valsts vārdā īsteno prokurors. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 497. pantu tiesas izmeklēšana sākas ar apsūdzības uzturēšanu, prokuroram īsi izklāstot katras apsūdzētās personas apsūdzības būtību. Apsūdzība, kas uzrādīta personai, nav galīga, tā var tikt grozīta vai papildināta gan pirmstiesas procesā, gan iztiesāšanā (*Meikališa Ā. 2009.*). Kriminālprocesa likums nosaka kādā gadījumā prokuroram ir pienākums iztiesāšanas laikā grozīt celto un izsniegto apsūdzību (*Kriminālprocesa likums 461. pants pirmā daļa*).

Pētāmais temats par apsūdzību un tās grozīšanu iztiesāšanā ir aktuāls, jo Kriminālprocesa likumā reglamentētais prokurora pienākums grozīt apsūdzību un apsūdzības grozīšanas iztiesāšanā veidi ir nekonkrēti. Praksē apsūdzības grozīšana tiek jaukta ar apsūdzības precizēšanu un spriedumos bieži vien nav norādes uz kāda pamata grozīta apsūdzība.

Pētījuma mērķis ir, pētot un analizējot juridisko literatūru, tiesisko regulējumu un prakses materiālus, izanalizēt apsūdzības jēdzienu kriminālprocesā, tā saturu, kā arī izpētīt un izanalizēt Kriminālprocesa likumā noteiktās apsūdzības grozīšanas iespējas. Pētījumā izvirzīti uzdevumi izpētīt un analizēt apsūdzības jēdzienu un tā saturu kriminālprocesā; izpētīt apsūdzības grozīšanas saturu un izpētīt un analizēt apsūdzības grozīšanas veidus iztiesāšanā.

Pētījuma autore izvirzījusi hipotēzi: ja apsūdzības grozīšanas veidi Kriminālprocesa likumā tiktu izdalīti katrs atsevišķi, tad, būtu iespējams precīzi konstatēt piemēroto apsūdzības grozīšanas veidu.

Izvirzīto uzdevumu sasniegšanai, izmantotas sekojošas metodes:

Izvirzīto uzdevumu sasniegšanai un optimālākai izvēlētais tēmas atspoguļošanai, izmantotas sekojošas metodes:

- 1.semantiskā metode – skaidrots apsūdzības jēdziena nozīme un saturs;
- 2.gramatiskā metode – pētīts apsūdzētā jēdziens no valodnieciskā viedokļa;
- 3.analītiskā metode – izpētīts apsūdzības grozīšanas krimināltiesiskais regulējums, ar to saistītā iespējamā problemātika un Kriminālprocesa likuma nepilnības;
- 4.sistēmiskā metode - pētīta literatūra, normatīvie akti un tiesu prakses materiāli;
- 5.vēsturiskā metode – analizēts apsūdzības jēdziena saturs un veidi;
- 6.teleoloģiskā metode – pētīts apsūdzības grozīšanas rašanās mērķis;
- 7.salīdzinošā metode – apsūdzētā, apsūdzības jēdziens un tā saturs salīdzināts ar citu valstu regulējumu, salīdzinātas tiesību normu, dažādu autoru atziņas, izmantotā literatūra, tiesu prakse.

Pirms analizēt apsūdzības jēdzienu un tā saturu, nepieciešams definēt, kas tad ir apsūdzētais kriminālprocesā. Kriminālprocesa likuma 69. panta pirmā daļa skaidro, ka apsūdzētais ir persona, kura ar procesa virzītāja lēmumu ir saukta pie kriminālatbildības par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un pret kuru uzsāktā kriminālvajāšana nav izbeigta, kura nav attaisnota vai atzīta par vainīgu ar spēkā stājušos tiesas spriedumu (*Kriminālprocesa likums 69. pants pirmā daļa*). Jēdziens apsūdzētais kriminālprocesā Latvijā ir gan pirmstiesas kriminālprocesa, gan tiesā. Apsūdzētā statuss personai sākas no lēmuma par personas saukšanu pie kriminālatbildības pieņemšanas brīža līdz brīdim, kad personas kriminālvajāšana tiek izbeigta vai persona tiek attaisnota, vai persona atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ar spēkā stājušos tiesas spriedumu (*Kriminālprocesa likumam -10, Pundurs A. 2015*). Neviena persona netiek uzskatīta par vainīgu, kamēr vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā (*Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem, 2010*). Tāpat to arī nosaka Eiropas Savienības pamattiesību hartas 48.panta pirmā daļa, ka ikvienu apsūdzēto uzskata par nevainīgu, kamēr vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu (*Eiropas Savienības pamattiesību hartas 48.panta pirmā daļa*). Jāatzīmē, ka lielākajā daļā Eiropas valstu kriminālprocesos ir apsūdzētais, bet persona, kas Kriminālprocesa likumā ir apsūdzētais pirmstiesas kriminālprocesā, tiek saukta par aizdomās turēto. Persona par apsūdzēto kļūst, kad krimināllieta pret to nodota tiesai.

Padomju laikos rakstīja, ka apsūdzība ir procesuālo darbību kopums, lai atmaskotu nozieguma izdarīšanā pie kriminālatbildības saukto personu un nodrošinātu, lai tā saņem sodu (*Смолов М.С.*).

Rokasgrāmatā prokuroriem kriminālprocesā izskaidrots, ka Kriminālprocesa likumā minēto pantu nosaukumos un saturā ar jēdzienu *apsūdzība* saprot gan noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, gan noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju (*Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem, 2010*).

Vācijā, Šveicē un Austrijā atzītajās doktrīnās tiek uzskatīts, ka apsūdzībai kriminālprocesā jāpilda divas pamata funkcijas: 1) Informējošā funkcija - nozīmē to ka apsūdzībai ir jāinformē apsūdzētais par nodarījumu, kura izdarīšanā viņš tiek apsūdzēts. Pildot informējošo funkciju nepieciešams ievērot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā noteiktās tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu un tieši trešo daļu, kas nosaka, ka ikvienam, kas tiek apsūdzēts noziegumā, ir sekojošs tiesību minimums, nodrošinot *a* un *b* punktus minēto, ka apsūdzētajam ir tiesības tikt nekavējoties informētam, viņam saprotamā valodā un detalizēti, par viņam izvīzītās apsūdzības raksturu un tiesības uz attiecīgu laiku un līdzekļiem, lai sagatavotu savu aizstāvību un 2) Norobežojošā funkcija - nozīmē to, ka apsūdzībai jākonkretizē nodarījums pēc laika, vietas, izdarīšanas veida un citām pazīmēm, lai nodarījums būtu norobežots no citiem iespējamiem līdzīgiem nodarījumiem. Ja apsūdzība kādu no šīm funkcijām nepilda, tad šāda apsūdzība tiek uzskatīta par nederīgu (*Kriminālprocesa likumam -10, Pundurs A. 2015*).

Apsūdzībai jābūt tādai, kas atbilstu Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmajā daļā iekļautajai norādei par notiesājoša sprieduma saturu, kur noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi tiek definēti kā „noziedzīgā nodarījuma apraksts”, minot noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laiku un vietu, izdarīšanas veidu, apsūdzētā vainas formu, motīvus un šā nodarījuma sekas, ciktāl tos iespējams noskaidrot. Nodarījuma tiesiskie apstākļi jāizklāsta maksimāli pilnīgi, lai tajos atainotos ikviena inkriminētā noziedzīgā sastāva pazīme. Jāizvairās no tādu apsūdzībā nekonkretizētu jēdzienu vai izteicienu lietošanas, kuri var tikt nevienveidīgi vai neviennozīmīgi saprasti, ir nekonkrēti, bez vispārpieņemta skaidrojuma u.tml. Respektīvi-apsūdzībai jābūt tik konkrētai un pilnīgai, ka tā uzskatāmi un nepārprotami raksturo personai inkriminēto nodarījumu un rada iespēju aizstāvēties (*Meikališa Ā, Strada-Rozenberga K., Raksti. 2005–2000*).

Lēmums par personas saukšanu pie kriminālatbildības pirmstiesas kriminālprocesā ir apsūdzības procesuālā forma. Apsūdzība materiālā nozīmē ir lēmumā norādītie noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi un šiem apstākļiem atbilstoša noziedzīga nodarījuma juridiskā kvalifikācija. No kriminālprocesa likuma izriet, ka apsūdzības grozīšana iespējama gan

pirmstiesas kriminālprocesā, gan tiesā (*Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem, 2010*). Apsūdzības grozīšanu pirmstiesas kriminālprocesā nosaka Kriminālprocesa likuma 408. pants, savukārt apsūdzības grozīšanu iztiesāšanā nosaka Kriminālprocesa likuma 461. un 462. pants.

Rokasgrāmatā prokuroriem kriminālprocesā norādīts, ka apsūdzības grozīšana ietver noziedzīgā nodarījuma faktisko apstākļu un/vai noziedzīgā nodarījuma juridiskās kvalifikācijas grozīšanu. Ar jēdzienu noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi saprot noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laiku, vietu, izdarīšanas veidu, apsūdzētā vainas formu, motīvus, noziedzīgā nodarījuma sekas. Vieglāka vai smagāka noziedzīga nodarījuma juridiskā kvalifikācija ir atkarīga no Krimināllikuma 7. pantā noteiktās noziedzīgās nodarījumu klasifikācijas, kā ar sankciju salīdzinājuma, kādas paredz Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgie panti vai panta daļas (*Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem, 2010*).

Ar vieglākiem noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem būtu jāsaprot gadījumi, kad salīdzinājumā ar iepriekš inkriminētā nodarījuma apstākļiem:

- samazinās apsūdzētā darbību vai bezdarbības apjoms;
- uz vieglāku mainās apsūdzētā vainas forma;
- tiek mīkstināti motīvi;
- tiek atzītas par vieglākām noziedzīgā nodarījuma sekas.

Pretējais varētu raksturot smagākus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus.

Iespējami gadījumi, kad mainās noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, piemēram, laiks un vieta, bet tas nemaina faktisko apstākļu raksturu. Apstākļu rakstura galīgais novērtējums paliek tiesas ziņā (*Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem, 2010*).

Kriminālprocesa likuma 405. pants, kurā norādītas prasības apsūdzības saturam, jāaplūko kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmo daļu, kas paredz personas tiesības uz aizstāvību, proti, apsūdzībai jābūt tādai, lai apsūdzētā persona varētu zināt ne tikai par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tā tiek apsūdzēta, bet arī kādas konkrēti un kādos apstākļos izdarītas darbības tai tiek inkriminētas uzrādītās apsūdzības ietvaros. Šis nosacījums ietver sevī arī prasību par apsūdzības konkrētību. Apsūdzībai jābūt tādai, kas pilnībā ļauj izprast tās būtību, nemeklējot papildu izskaidrojumus krimināllietas materiālos (*Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-8/2012, 2012. 4. jūn.*).

Kriminālprocesa likuma 462. pantā norādīts uz četriem apsūdzības grozīšanas veidiem: 1. Prokurors groza apsūdzību uz vieglāku, nemainoties noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem; 2. Prokurors groza apsūdzību uz vieglāku sakarā ar noziedzīgā nodarījuma faktisko apstākļu maiņu; 3. Prokurors groza apsūdzību uz smagāku, nemainoties noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem; 4. Prokurors groza apsūdzību uz smagāku, mainoties noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem (*Meikalīša Ā., 2009.*).

Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2008. gada pētījumā par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība norādīts, ka izanalizējot izpētei nodotās krimināllietas, nav iespējams izdarīt apkopojumu par to, cik reizes apsūdzība grozīta uz vieglāku (*mainoties vai nemainoties noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem*), cik reizes – uz smagāku (*mainoties vai nemainoties noziedzīga nodarījuma faktiskajiem apstākļiem*), jo katrā lietā ir citādāk izprasts un interpretēts „apsūdzības grozīšanas” jēdziens (*Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, 2008*). Autores ieskatā pozitīvs piemērs ir Aizkraukles rajona tiesas 2016. gada 22. decembra spriedums Krimināllietā Nr.11370047411, kurā norādīts, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 462.panta pirmo daļu prokurore pamatojoties uz 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājušies spēkā 2013.gada 1.aprīlī, tiesas sēdē grozīja apsūdzētajiem personai A un personai B apsūdzību uz vieglāku, lūdzot izslēgt no apsūdzības vārdus „atkārtoti” un pareizi kvalificējot noziedzīgo nodarījumu- zādzību nelielā apmērā A personai A un personai B no Krimināllikuma 180.panta otrās daļas uz 180.panta pirmo daļu. Šajā spriedumā ir skaidri redzams, kāds apsūdzības grozīšanas veids izmantots (*Latvijas Republikas Aizkraukles rajona tiesas spriedums Krimināllietā Nr. 11370047411, 2016. 22. dec.*).

Latvijas Republikas Augstākā tiesas pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, norādīts, ka ir gadījumi, kad prokurors tiesas sēdē laikā lūdz grozīt apsūdzību, nenorādīdams apsūdzības grozīšanas veidu un Kriminālprocesa likuma panta daļu (*Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, 2008*). Labākajā gadījumā tiek norādīts Kriminālprocesa likuma 462. pants bez konkrētas daļas. Arī spriedumos līdzīgi – tiek norādīts vienīgi, ka apsūdzība tika grozīta, bez norādes uz konkrētu apsūdzības grozīšanas veidu. Līdz ar to neiespējami spriest par to, kādu motīvu dēļ prokurors ir lūdzis apsūdzību grozīt, tāpēc grūti ir secināt par tālākās procesuālās kārtības ievērošanu.

Bieži iztiesāšanas laikā tiek grozīti (*prokurora un tiesas terminoloģijā "precizēti"*) noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi – nozagto mantu vērtība, kopējā zaudējuma summa, noziedzīgā nodarījuma vieta, laiks, datums u. c. Praksē šādi gadījumi galvenokārt tiek skatīti kā apsūdzības precizēšana (*jāatzīmē, ka Kriminālprocesa likums šādu "precizēšanu" šobrīd vispār neparedz*), pamatojoties tomēr uz Kriminālprocesa likuma 462. pantu, turklāt nenorādot panta daļu. Minētais atspoguļo, ka pareizi netiek izprasts jēdziens "apsūdzības grozīšana" un tas tiek jaukts ar apsūdzības precizēšanu, kas Kriminālprocesa likumā vēl tikai tiesiski jānostiprina (*Meikališa Ā.*). Autore uzskata, ka būtiska problēma kriminālprocesā ir tas, ka Kriminālprocesa likumā nav paredzēta iespēja precizēt apsūdzību. Pētot tiesu praksi autore secina, ka, lai apsūdzības precizēšana būtu pamatota tiek norādīta atsaucē uz Kriminālprocesa likuma 461. un 462. pantu, kas nosaka prokurora pienākumu grozīt apsūdzību.

Kā piemēru tam, ka Kriminālprocesa likuma 461. un 462. pants, kas nosaka prokurora pienākumu grozīt apsūdzību ļoti bieži, kļūdaini tiek pamatots ar apsūdzības precizēšanu var minēt šādu gadījumu: 2016. gada 8. novembra Dobeles rajona tiesas spriedumā Krimināllietā Nr.11200056715 norādīts, ka tiesas sēdē prokurors, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 461.panta un 462.panta otrās daļas nosacījumiem grozīja apsūdzību, nemainot ne noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas faktiskos apstākļus, ne noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, taču precizēja pret personas A celtās apsūdzības pēc Krimināllikuma 323.panta pirmās daļas par 2015.gada 28.oktobrī ap plkst.00.35 izdarīto kukuļdošanu, dispozīciju, norādot, ka persona A izdarīja kukuļdošanu, tas ir, personiski piedāvāja materiālu vērtību valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, neizdarītu kādu darbību kukuļa piedāvātāja interesēs. Tālāk spriedumā arī norādīts, ka tiesas sēdē apsūdzētā persona A pret apsūdzības grozīšanu iebildumus necēla (*Latvijas Republikas Dobeles rajona tiesas spriedums Krimināllietā Nr.11200056715, 2016. 8. nov.*)

Autore pētot Krimināllietas secina, ka bieži vien arī prokurora pārrakstīšanās kļūdas tiek pamatotas ar Kriminālprocesa likuma 462. pantu, kā apsūdzības grozīšana. Tā piemēram, 2016. gada 29.novembra Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas spriedumā Krimināllietā Nr. 11519001216, norādīts, ka tiesas sēdē prokurore, uzturot personai C izvirzīto un uzturēto apsūdzību pēc Krimināllikuma 253.panta otrās daļas, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 461., 462.pantu, grozot precizēja personai C izvirzīto un 2016.gada 8.jūnijā izsniegto apsūdzību, norādot, ka apsūdzības aprakstošajā daļā “[...] līdz 2016.gada 22.janvārī plkst.20.45 Rīgā Kārļa Ulmaņa gatvē pie nama Nr.88 personu C aizturēja policijas darbinieki un minēto vielu atrada un izņēma.”, ir notikusi pārrakstīšanās kļūda, tā kā ir kļūdaini norādīts personas C aizturēšanas laiks. Pareizi jābūt “līdz 2016.gada 22.janvārī plkst.19.05 Rīgā Kārļa Ulmaņa gatvē pie nama Nr.88 personu C aizturēja policijas darbinieki un minēto vielu atrada un izņēma”. Tālāk spriedumā norādīts, ka iztiesāšanas laikā apsūdzētais savu vainu visā viņam izvirzītajā un grozītajā apsūdzībā Krimināllikuma 253.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā atzina pilnībā un izdarīto nožēloja (*Latvijas Republikas Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas spriedums Krimināllietā Nr. 11519001216, 2016. 29. nov.*).

Profesore Ā.Meikališa norādījusi, ka apsūdzības grozīšanas teorētiska izpēte ļauj atzīt, ka Kriminālprocesa likuma 462. pants neaptver visus apsūdzības grozīšanas veidus, un atzīstams, ka ir iespējami vēl divi apsūdzības grozīšanas veidi, proti: 1.apsūdzības grozīšana saistībā ar nodarījuma faktisko apstākļu maiņu situācijā, kad apsūdzībā saglabāta iepriekšējā juridiskā kvalifikācija un apsūdzība pēc būtības nekļūst ne vieglāka, ne smagāka; 2.

Apsūdzības grozīšana, nemainoties noziedzīgā nodarījuma apstākļiem, bet grozot

noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju uz citu KL pantu – pēc smaguma vienādu ar inkriminēto (Meikališa Ā., 2009.).

Autore, izvērtējot tiesu praksi, pievienojas profesores Ā.Meikališas izteiktajam viedoklim, ka Kriminālprocesa likuma 462. pants būtu papildināms, tajā iekļaujot norādi uz jauniem apsūdzības grozīšanas veidiem:

1.Apsūdzībā iekļautā noziedzīgā nodarījuma apraksta grozīšana, nemainoties tās smagumam (*Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, 2008*).

Pētot tiesu praksi autore norāda uz Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 8. novembra spriedumu Krimināllietā Nr.11520084114, kurā tiesas sēdē prokurors saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 461.panta un 462.panta otrās daļas nosacījumiem rakstveidā grozīja personai D celto apsūdzību pēc Krimināllikuma 262.¹ panta, norādot, ka noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā 2014.gada 18.novembrī apsūdzētā persona D vadīja nevis sev piederošo automašīnu, bet gan citai personai piederošo automašīnu Volkswagen Golf, valsts reģistrācijas numura zīme XXXX, un šis noziedzīgais nodarījums izdarīts, personai D vadot norādīto automašīnu Rīgā, pa Gunāra Astras ielu no Augusta Deglava ielas puses Dzelzavas ielas virzienā. Tiesa atzīst, ka grozītā apsūdzība atbilst personas D izdarītā noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem, nemainoties apsūdzētajam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijai atbilstoši Krimināllikuma 262.¹ pantam (*Latvijas Republikas Dobeles rajona tiesas spriedums Krimināllietā Nr.11200056715, 2016. 8. nov.*). Autore secina, ka minētajā prakses gadījumā neatbilst neviens no Kriminālprocesa likuma 462. panta otrajā daļā noteiktajiem apsūdzības grozīšanas gadījumiem un likums papildināms, kā jau to ir ierosinājuši profesore Ā. Meikališa ar jaunu apsūdzības grozīšanas veidu – “apsūdzībā iekļautā noziedzīgā nodarījuma apraksta grozīšana, nemainoties tās smagumam.” (*Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, 2008*).

2.noziedzīgā nodarījuma juridiskā izvērtējuma grozīšana, nemainoties noziedzīga nodarījuma aprakstam un apsūdzības smagumam (*Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, 2008*).

Par nepieciešamību kriminālprocesā ieviest norādīto apsūdzības grozīšanas veidu autore norāda uz Tukuma rajona tiesas 2017. gada 7. marta spriedumu Krimināllietā Nr.11390027815, kurā norādīts, ka tiesas sēdē pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 461. panta pirmo daļu, 462. panta pirmo daļu prokurore grozīja apsūdzību personai A un personai B pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas. Prokurore uzturēja apsūdzību pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas, 126.panta otrās daļas 3.punkta (*Latvijas Republikas Tukuma rajona tiesas spriedums Krimināllietā Nr.11390027815, 2017. 7. mar.*). Analizējot šo spriedumu kārtējo reizi nākas secināt, ka prokurors veicot izmaiņas apsūdzībā vispārīgi atsaucies kā uz Kriminālprocesa likuma 461. pantu tā arī uz 462. pantu, bet lietas materiāli nesatur nevienu no pantos norādītajiem apsūdzības grozīšanas veidiem.

Secinājumi un priekšlikumi

Pētījumā par apsūdzību un apsūdzības grozīšanu iztiesāšanā autore, analizējot juridisko literatūru, tiesisko regulējumu un prakses materiālus izdarījusi vairākus secinājumus, kā arī radusi attiecīgus priekšlikumus.

Apsūdzība ir lēmums par personas saukšanu pie kriminālatbildības. Kriminālprocesa likumā minēto pantu nosaukumos un saturā ar jēdzienu apsūdzība saprot gan noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, gan noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju. Apsūdzībai jābūt tādai, kas pilnībā ļauj izprast tās būtību, nemeklējot papildu izskaidrojumus krimināllietas materiālos

Apsūdzība, kas uzrādīta personai, nav galīga, tā var tikt grozīta vai papildināta gan pirmstiesas procesā, gan iztiesāšanā.

Pētot Kriminālprocesa likuma 461. un 462. pantu par apsūdzības grozīšanu iztiesāšanā piemērošanas praksi autore secina, ka prokurori, pirmkārt, šajā pantā noteiktās normas ļoti bieži izmanto nevis apsūdzības grozīšanas pamatošanai, bet pārrakstīšanās kļūdu vai apsūdzības precizēšanai, kas atsevišķi Kriminālprocesa likumā nav reglamentēta; otrkārt, grozot apsūdzību netiek konkrēti norādīts apsūdzības grozīšanas veids Kriminālprocesa likuma panta daļa uz ko prokurors atsaucas.

Nemot vērā secināto, autore izvirza priekšlikumus papildināt Kriminālprocesa likumu ar 462.¹ pantu, kurā būtu noteikta iespēja prokuroram, tiesai nodotajā apsūdzībā, labot pārrakstīšanās un matemātisko aprēķinu kļūdas, kā arī autore iesaka Kriminālprocesa likuma 462. pantā noteiktos apsūdzības grozīšanas veidus nepieciešams izdalīt atsevišķi. Katru veidu norādot kā 462. panta konkrētās daļas punktu, tas prokuroriem uzliktu pienākumu pamatot apsūdzības grozīšanas iemeslus. Autore izpētot tiesu praksi saskata, ka pamatots un ņemams vērā ir Meikališas Ā. viedoklis, kas jau izteikts 2008. gadā veicot pētījumu par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, Kriminālprocesa likuma 462. pantu papildināms ar jauniem apsūdzības grozīšanas veidiem: 1) apsūdzībā iekļautā noziedzīgā nodarījuma apraksta grozīšana, nemainoties tās smagumam; 2) noziedzīgā nodarījuma juridiskā izvērtējuma grozīšana, nemainoties noziedzīga nodarījuma aprakstam un apsūdzības smagumam (*Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība, 2008*).

Autore norāda, ka darbā izvirzītā hipotēze ir pierādījusies, jo šobrīd Kriminālprocesa likumā noteiktie apsūdzības veidi ir ietverti vienā panta punktā un praksē ir bieži gadījumi, kad nav iespējams konstatēt, kurš apsūdzības grozīšanas veids ir piemērots.

Izmantotā literatūra un avoti

Normatīvie akti

1. Kriminālprocesa likums [tiešsaiste]. LR 21.04.2005. likums ar grozījumiem līdz 15.03.2016. Pieejas veids: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>
2. Eiropas Savienības pamattiesību harta. 2012/C 326/02. [tiešsaiste], Starptautisks akts, Pieejas veids: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Literatūra

1. Meikališa Ā. (2009. 13. janv.) Apsūdzība kriminālprocesā. Tiesiskās reglamentācijas un prakses aktuālās problēmas. *Jurista vārds*. Nr.2.
2. Meikališa Ā, Strada-Rozenberga K. (2010) *Kriminālprocess. Raksti. 2005–2010*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 832 lpp.
3. Kriminālprocesa likumam -10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Kolektīva monogrāfija-rakstu krājums A.Meikališas zinātniskā redakcija. *Pundurs A. Apsūdzība kriminālprocesā Latvijā, apsūdzības funkcijas un saturs, apsūdzības grozīšana, ar apsūdzību saistīti termiņi*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 448 lpp.
4. Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem. G.Kūtra zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 262.lpp.
5. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса, Pieejas veids: http://kalinovsky-k.narod.ru/b/strogovich/Strogovich_1.pdf
6. Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība. 2008. Pieejas veids: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/>

Juridiskās prakses materiāli

1. Latvijas Republikas Aizkraukles rajona tiesas 2016. gada 22. decembra spriedums Krimināllietā Nr. 11370047411 Npublicēts
2. Latvijas Republikas Dobeles rajona tiesas 2016. gada 8. novembra spriedums Krimināllietā Nr.11200056715. Npublicēts
3. Latvijas Republikas Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 29. novembra spriedums Krimināllietā Nr. 11519001216. Npublicēts
4. Latvijas Republikas Tukuma rajona tiesas 2017. gada 7. marta spriedums Krimināllietā Nr.11390027815. Npublicēts.
5. Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība. 2008.

6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 4. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-8/2012, Pieejas veids: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2012/>

Summary

The term accused in Latvia's criminal proceedings is used both in pre-trial criminal proceedings and court. The status of the accused begins from the moment when the decision of the person's prosecution is made until the moment when the person's prosecution is terminated or the person is acquitted, or the person is convicted of criminal offense by a judgment. In Criminal Proceedings Law Paragraph 59, Second Subparagraph, Clause 4 it is said, indictment is the public prosecutor's assumption based on the evidence that a particular person has committed the concrete criminal offense. If the collated evidences points to the guilt of the person under investigation in a criminal offense and the public prosecutor is convinced that the evidence confirms the incrimination, the decision of person's criminal liability is made.

Indictment, presented for the person, is not final, it may be amended or supplemented during both pre-trial proceedings and the court hearing process. Term incrimination is understood for the actual state of affairs and the legal qualifications of the criminal offense. Function of the accusation during the criminal proceedings is performed by public prosecutor. According to the Criminal Proceedings Law Clause 497, Court investigation begins with the prosecution, briefly describing the essence of the every accused persons' incrimination to the public prosecutor.

The Criminal Proceedings Law defines that it is possible to amend the charge during both pre-trial criminal procedure and court. Accusations modification during pre-trial criminal proceedings is governed by the Criminal Procedure Law Paragraph 408, whereas the charge modification during the court hearing process is governed by the Criminal Procedure Law Paragraphs 461 and 462. The publication is investigated during the charge modification court hearing process.

Charge modification includes modification of actual circumstance of the crime and/ or the legal qualification of crime.

Criminal Procedure Law 462 specifies four types of accusations amending: 1. Public prosecutor amends the charge to lighter, without changing actual circumstances of the crime. 2. The prosecutor amends the charge to lighter in connection with the change of actual state of the crime; 3. Public prosecutor amends the charge to more serious, without changing actual state of the crime; 4. Public prosecutor amends the charge to more serious if the actual state of the crime is changed.